

Önsöz

*Türkiye
mağarabilim
çalışmalarına
katkıda bulunmuş
tüm araştırmacılara
saygı ve sevgilerimizle*

Yüzeyle bağlantıları var ve en az bir insan girebiliyor...

Bazıları birkaç metre, bazıları ise birkaç kilometre: Dünyanın merkezine doğru da uzanabiliyor, yerkabuğuna paralel de yol alabiliyorlar. Paleolitik çağlardan bu yana hem “insan”a, hem birçok canlı türüne, hem de kendi yarattıkları yontulara barınak olmuş, onları iklimsel koşulların etkilerine karşı saklamışlar. Ama hep yeraltında varolmuşlar, yaşamışlar, dev gövdelerini oraya gömmüşler, Hades’e emanet etmişler. Bazen öyle gizlenmişler ki, dünyayla olan bağlantılarını bile kesmişler. Gövdeleri, kolları, tavanları, nehirleri, gölleri var. Bir yanıyla korkutucu, ürkütücü; diğer yanıyla da heyecan verici, gizemli yapılarını hep korumuşlar. O kadar çekiciler ki... İnsanoğlu ilk sanatsal ürünlerini onlara hediye etmiş, duvarlarına kazımış, boyamış.

Biz de TAY’cılar olarak, onlara saygımızdan, mağaraları saydık, sınıflandırdık, derledik ve yayınladık. İşte Türkiye Mağaralar Envanteri (TME) böyle ortaya çıktı...

Bu çalışma, 2002 yılı başlarında, Gülgün’ün fikrinden yola çıkılarak başlatıldı: Türkiye Arkeolojik Yerleşmeleri - TAY Projesi’nin altyapısı, veritabanı formatı, Bilgi İletişim Teknolojisi standartları ve deneyimini kullanarak, Türkiye’deki mağaraların envanterinin çıkartılması... (TAY’ın yıllardır kültürel ve doğal varlıklara, onların envanterlenmesine, korunmasına yönelik çalışmalara getirdiği özgün bilimsel norm ve standartların; kısaca TAY’ın bir “**model**” olduğuna dair gerçeğin bir kanıtı değil mi sizce de?)

Ardından araştırmalar başladı, tek tek yayınlara, planlara, kesitlere ulaşılmaya çalışıldı. 4.5 yıllık uzun erimli bir emekle bu envanter oluşturuldu. Aslında tabii ki yalnızca 4.5 yıllık bir çabayla değil, 136 yıllık bir birikimden yola çıkılarak:

Trakya ve Anadolu’da ilk araştırma 1800’lü yılların sonlarına doğru, Yarımburgaz Mağarası’nda, Dr. Abdullah Bey tarafından yapıldı¹, ardından 1922 yılında G. Moretti Kocain

(Ahırtaş) Mağarası'nı araştırdı ve çizimini yaptı². Bu yayındaki Kocain haritası Türkiye'nin en eski mağara haritası olma özelliğine sahip. Hovasse tarafından 1927 yılında yapılan Yarımburgaz Mağarası araştırması ise üçüncü araştırmadır ve ikinci en eski harita bu araştırmada çizilmiştir³. Türkiye'de mağara araştırmaları, 1950'li yılların ikinci yarısından itibaren Jeolog Dr. Temuçin Aygen sayesinde ivme kazanmıştır. Temuçin Aygen'in 1964 yılında kurduğu, o günkü ismi ile Türkiye Mağara Araştırma Cemiyeti, ya da bugünkü ismi ile Mağara Araştırma Derneği, yurdumuzun ilk mağaracılık kuruluşudur. 1973 yılında, Boğaziçi Üniversitesi Mağara Araştırma Kulübü (BÜMAK) kurulur. 1970'li yıllar ise, Toroslar'da Fransız mağaracıların faaliyet gösterdiği dönemlerdir. Bu yıllar boyunca, özellikle de Oymapınar Barajı'nın yapımında görevlendirilen Fransız mağaracılar, T. Aygen'in de yardımları ile birçok mağara bulmuş ve araştırmıştır. 1979'dan bu yana Maden Tetkik Arama (MTA) Genel Müdürlüğü, üniversite kulüpleri, dernekleri ve yabancı ekiplerin yaptığı çalışmalar ile birçok mağaranın bilgileri toplanmış, plan ve kesitleri çizilmiştir. Bugün Türkiye'de 14 mağaracılık kulübü ve derneği, bunlara kayıtlı 200'ün üzerinde mağaracı bulunduğu tahmin edilmektedir. 1994'de kurulan Türkiye Mağaracılar Birliği (TMB) ise, üyesi kuruluşlar arasında koordinasyon ve bilgi iletişimini sağlamak için çabalarını sürdürmekte, Türkiye'deki mağaracılıkla ilgili çalışmalarını desteklemekte, mağara korumacılığı ile ilgili yasaların çıkması konusunda girişimlerde bulunmaktadır.

Bu envanter içerisinde neler var?

1800'lerin ortalarından bu yana karst üzerine araştırmalar yapan bilim insanlarının, gezginlerin derledikleri verilerden oluşan -şimdilik- 2327 mağaranın ulaşılabilen bilgisi var TME'de. Bu 2327 mağaranın 467'si **Büyük Fiş**; 919'u kısmen yer tarifleri ve araştırma bilgileri dışında yeterli veriye sahip olmamaları nedeniyle **Mini Fiş** ve 941'i ise il, ilçe bazen de köy bilgileri dışında hiçbir ayrıntıya ulaşamadığı için **Liste** olarak yayınlandı. Bu mağaralar arasında, içinde arkeolojik dolgu/kalıntıya rastlanmış, bir kısmı araştırılmış/kazılmış, 200'ün üzerinde mağara ve kaya sığınağı da yer almaktadır.

386 mağaranın büyük emeklerle alınmış ölçülerinden yola çıkılarak çizilmiş plan ve kesitleri basılı ortamda yerini aldı (Basılı ortamda yayınlamadığımız Mini Fişlerin ve Liste'de yer alan mağaraların plan ve kesitleri ise TAY internet sitesinde çok yakında kullanımınıza sunulacak).

TME'nin 1. klasörünün başında önemli bir yazıyla karşılaşacaksınız: Bu yazı sevgili dostlarımız, "emekli speleologlar" Mustafa Aktar ve H. Nüzhet Dalfes'in katkısı. Böylesi emek-yoğun bir çalışmayı taçlandıran bu değerlendirme, envanterin en kıymetli "dikit"lerinden biri...

Tüm TAY envanter klasörlerinden olduğu gibi Simge Açıklamaları ve Kısaltmalar, binin üzerinde yayını içeren bir Kaynakça (İlk Türkiye mağaraları kaynakçasını hazırlayan C. Chabert'in de katkılarıyla), Dizinler'in yanısıra TME klasörüne, mağaralarla yeni tanışanlar için bir "Meraklısına Mini Mağarabilim Sözlüğü" ve "Jeolojik Zaman Devri ve Hayatın

Gelişimi Tablosu” da ekledik. Ayrıca TAYCBS (Coğrafi Bilgi Sistemi) ekibi koordinatörü İnanç Esat tarafından hazırlanan, 500 civarında mağaranın dağılımına yer verilen bir Türkiye haritasını da 2. klasörün sonunda bulacaksınız.

Tezgahtakiler

Öncelikle, mağaralar envanterinin, İngilizce çevirisi tamamlandıktan sonra, TAY internet sitesinde, arama/sorgulama yapılabilir bir veritabanı formatında yayınıni hazırlıyoruz. Ardından TAYCBS’de yer alan doğal ve arkeolojik katmanların arasına mağaraları da ekleyerek bu ortamı zenginleştireceğiz. Artık arkeolojik yerleşmelerle karstik dokuyu bir arada izleyebileceksiniz.

Teşekkürlerimizle

Bildiğiniz gibi TAY Projesi çalışmalarını 13 yıldır bağımsız olarak ve çeşitli desteklerle yürütüyor. Öncelikle bizi projenin çeşitli aşamalarında destekleyen Türk Kültür Vakfı, İstanbul Teknik Üniversitesi ve Avrasya Yerbilimleri Enstitüsü, Apple IMC Türkiye ve Ege Yayınları’na sonsuz teşekkürlerimizi sunuyoruz. Ardından, verilerin, plan ve kesitlerin “cimbızla” toplanmasında, derlenmesinde emeği geçen, bir veri grubunu yoktan var eden TME veri grubunu; çeşitli kurumlardan, üniversitelerden ve derneklerden genç/yaşlı mağaracıları; kısacası bu envanterin oluşturulmasında katkısı bulunan herkesi en derin sevgilerimizle selamlıyoruz. Tabii ki isimlerini burada saymamıza olanak olmayan, bize inanmış ve başımızın sıkıştığı her an yanımızda olan “TAY Dostları”ni da en içten duygularımızla kucaklıyoruz.

Epilog

Biz 13 yıldır usanmadan sözünü ettiğimiz gibi, Türkiye’nin Kültürel ve Doğal Envanterini tamamlamak için çalışmaya, kısaca “sahip çıkmaya, bilgiyi paylaşmaya” devam ediyoruz... Ve hep söylediğimiz gibi “**Biz bu ülkede misafir değil, ev sahibiyiz**”... Bu yaklaşımımızla bir kez daha çağrımızı yineliyoruz: Floracılar, faunacılar, mimarlar, elinde sayılabilir, sınıflanıdırabilir, derlenebilir veri grupları olanlar; onları bir an önce gün yüzüne çıkartın, yayınlayın!

Bizleri bekleyen görev budur!

TAY Projesi

Nisan 2006

¹ “Die Umgebung des See’s Kütchück-tschekmetché in Rumelien”, Verhandlungen der k.k. Geologischen Reichsanstalt, Sayı: 12 (30 Eylül 1869), 263-265.

² “In Daghinda Quogia In” Annuario Della Reale Scuola Archeologica di Atene, Sayı: 6-7, 1923-24, 509-546.

³ Hovasse, R., "Yarımburgaz Mağarası", Darülfunun Fen Fekültesi Mecmuası, 1927, Sayı: 1, 395-421.